Voimassaoloaika
20.12.2013-31.12.2014

Kumoaa
MigDno/2012/1348

Kohderyhmä
Maahanmuuttovirasto

Säädösperusta
Laki Maahanmuuttovirastosta
2.1 §

Julkinen

TOIMEENTULOEDELLYTYKSEN SOVELTAMINEN

Maahanmuuttovirasto antaa ohjeen ulkomaalaislain 39 §:n mukaisen toimeentuloedellytyksen soveltamisesta. Ohje korvaa 6.2.2013 annetun ohjeen (MigDno/2012/1348, jonka voimassaoloaika oli 6.2.2013 – 31.12.2014). Ohjeeseen on nyt päivitetty toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen vammaisuuden perusteella, työmarkkinatuen merkitys toimeentuloedellytyksen täyttymistä arvioitaessa ja SEUT 20 artiklan tulkintaa koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Lisäksi on huomioitu yhdistelmädirektiivin kansallinen täytäntöönpano (HE 139/2013 vp) 1.1.2014 lähtien.

Edellisen ohjeen MigDno/2012/1348 mukaisia toimeentulon euromääräistä tasoa koskevia muutoksia on sovellettu 1.3.2013 lähtien vireille laitettuihin hakemuksiin.

Ohjeen tarkoituksena on toimeentuloedellytyksen yhtenäinen soveltaminen harkittaessa oleskeluluvan myöntämistä. Ohjeen tavoitteena on tukea viivytyksetöntä päätöksentekoa, hakijoiden tasavertaista kohtelua sekä neuvontavelvoitteen ja palveluperiaatteen asianmukaista toteutumista siten, että oleskeluluvan hakijoille voidaan yksiselitteisesti ilmoittaa, mitä toimeentuloedellytyksellä tarkoitetaan.

Ohjeen tarkoituksena on antaa suuntaviivat lain yhdenmukaiselle soveltamiselle. Ohje ei kuitenkaan yksittäistapauksessa ole ratkaisijaa sitova, sillä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Jos ohje on yksittäisessä tapauksessa ristiriidassa ulkomaalaislain, hallintolain, perustuslain, muiden velvoittavien normien tai kansainvälisten velvoitteiden kanssa, ei ohjetta tule soveltaa.

Ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentin mukaan ulkomaalaisen toimeentulo katsotaan turvatuksi ensimmäistä oleskelulupaa myönnettäessä, jos hänen maassa oleskelunsa kustannetaan tavanomaiseksi katsottavilla ansiotyöstä, yrittäjätoiminnasta, eläkkeistä, varallisuudesta tai muista lähteistä saatavilla tuloilla siten, että hänen ei voida olettaa joutuvan toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitetun toimeentulotuen tai vastaavan muun toimeentuloa

PL 18, 00581 Helsinki
puh. 071 873 0431
faksi 071 873 0730

PB 18, 00581 Helsingfors
tfn 071 873 0431
fax 071 873 0730

P.O. Box 18, FI-00581 Helsinki, Finland
tel. +358 71 873 0431
fax +358 71 873 0730

turvaavan etuuden tarpeeseen. Tällaisena etuutena ei pidetä kustannuksia korvaavia sosiaaliturvaetuuksia. Jatkolupaa myönnettäessä ulkomaalaisen toimeentulon on ulkomaalaislain 39 §:n 3 momentin mukaan oltava turvattu kuten 2 momentissa on säädetty kuitenkin niin, että tilapäinen turvautuminen toimeentulotukeen tai muuhun vastaavaan toimeentuloa turvaavaan etuuteen ei ole luvan myöntämisen esteenä.

Ohjeessa annetaan ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentissa tarkoitetulle turvatulle toimeentulolle ohjeelliset euromäärät ja todetaan, kuinka paljon oleskeluluvan hakijalla yleensä tulisi vähintään olla käytössä tuloja ja varoja, jotta hän voisi selviytyä jokapäiväisen elämän kuluista. Ohjeessa todetaan, mitä tuloja ja varoja otetaan huomioon turvattua toimeentuloa laskennallisesti määriteltäessä. Toimeentulotasoa (ohjeellisia euromääriä) määriteltäessä on otettu huomioon sosiaali- ja terveysministeriöstä saadut tiedot yksinasuvan henkilön toimeentulotuen perusosan muutoksista 2000-luvulla. Toimeentulotasoa tarkistetaan elinkustannusten muuttuessa.

Ohjetta ei sovelleta ulkomaalaislain 10 luvussa tarkoitetun unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintiin, eikä oleskelukortin myöntämiseen hänen perheenjäsenelleen tai muulle omaiselle.

Ohjeeseen liittyvästä taulukosta käy ilmi, missä tilanteissa toimeentulon edellytetään olevan turvattu. Taulukosta käy myös ilmi, missä tilanteissa oleskeluluvan myöntäminen ei lain nimenomaisen säännöksen mukaan edellytä, että toimeentulo on turvattu (liite 1).

Työntekijän oleskelulupaa hakevien toimeentuloedellytyksestä ja vaadittavan toimeentulon tasosta ohjeistetaan erikseen Maahanmuuttoviraston ohjeessa, joka koskee oleskelulupaa työnteon perusteella (MigDno/2012/160).

Ohjeen aiempaa versiota (MigDno/2012/1348) valmisteltaessa on kuultu Kuntaliittoa, Lapsiasiainvaltuutettua, Opetus- ja kulttuuriministeriötä, Poliisihallitusta, Sosiaali- ja terveysministeriötä, Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osastoa, Työ- ja elinkeinoministeriötä ja Valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osastoa sekä kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukuntaa.

Ylijohtaja Jaana Vuorio

Ylitarkastaja Johanna Räty

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asiankäsittelyjärjestelmässä. Maahanmuuttovirasto 18.12.2013 klo 15.55. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet Toimeentuloedellytyksen soveltaminen (Liite 1)

Jakelu AKAVA
Eduskunnan oikeusasiamies

Elinkeinoelämän keskusliitto
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset
Hallinto-oikeudet
Helsingin kaupunki/Maahanmuutto-osasto
Ihmisoikeusliitto
Joutsenon vastaanottokeskus
Korkein hallinto-oikeus
Oikeuskanslerinvirasto
Oikeusaputoimistot: Helsinki, Lappeenranta, Varsinais-Suomi, Oulu ja Oulunseutu
Opetushallitus
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Pakolaisneuvonta ry
SAK
Sisäasiainministeriö/MMO, PO, Poliisihallitus, RVLE, ETNO
Sosiaali- ja terveysministeriö
STTK
Suomen Kuntaliitto
Suomen Pakolaisapu
Suomen Punainen Risti
Työ- ja elinkeinoministeriö
Työ- ja elinkeinotoimistot
Ulkoasiainministeriö/KPA-20
Valtiovarainministeriö/Kunta- ja aluehallinto-osasto sekä kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunta
Vähemmistövaltuutettu

1. **Ulkomaalaislain 39 § - toimeentuloedellytys oleskelulupaa myönnettäessä** 5
2. **Käsitteet** 5
3. **Ulkomaalaislaissa säädetyt poikkeukset toimeentuloedellytyksen soveltamiseen** 6
   3.1. Oleskeluluvan myöntäminen syntyperältään suomalaiselle ja hänen perheenjäsenelleen 6
   3.2. Oleskeluluvan myöntäminen entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevalle henkilölle ja hänen perheenjäsenelleen 6
   3.3. Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja muulle omaiselle 7
   3.4. Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa asuvan Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenelle tai tämän alaikäiselle lapselle 7
   3.5. Oleskeluluvan myöntäminen maasta poistamisen estymisen vuoksi 7
   3.6. Oleskeluluvan myöntäminen yksilöllisestä inhimillisestä syystä 7
   3.7. Oleskeluluvan myöntäminen yksilöllisestä inhimillisestä syystä oleskeluluvan saaneen alaikäiselle sisarukselle 8
   3.8. Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille 8
   3.9. Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälisen suojelun perusteella 8
   3.10. Oleskeluluvan myöntäminen tilapäisen suojelun perusteella 8
   3.11. Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen ns. vanhalle perheenjäsenelle 8
   3.12. Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen muulle omaiselle 9
4. **Toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen yksittäistapauksessa** 9
   4.1. Poikkeaminen yksittäistapauksessa lapsiperheiden kohdalla 11
5. **Toimeentulotaso - turvatun toimeentulon euromääräinen määrittely (nettomäärät)** 13
   5.1. Toimeentulotaso aikuista kohden - pääsääntö 14
   5.2. Täysi-ikäinen perheenjäsen tai yhteiseen talouteen kuuluva täysi-ikäinen henkilö 15
   5.3. Alaikäinen perheenjäsen tai yhteiseen talouteen kuuluva alaikäinen henkilö 15
   5.4. Seurustelusuhde 15
   5.5. Opiskelija, koululainen tai vaihto-oppilas 15
   5.6. Opiskelijan täysi-ikäinen tai alaikäinen perheenjäsen 15
   5.7. Au pair 16
   5.8. Vapaaehtoistyöntekijä 16
   5.9. Harjoittelija 16
   5.10. Lääketieteellistä hoitoa varten Suomeen tuleva 16
6. **Toimeentulotuki** 16
7. **Kustannuksia korvaavat sosiaaliturvaetuudet** 17
8. **Menettely ja turvatusta toimeentulosta esitettävä selvitys** 18
   8.1. Ansiotyöstä saatavat tulot 19
   8.1.1. Luontoisedut 21
   8.2. Yrittäjätoiminnasta saatavat tulot 21
   8.3. Eläkkeistä saatavat tulot 21
   8.4. Varallisuudesta tai muista lähteistä saatavat tulot 21
9. **Erityisesti opiskelijan toimeentulosta esitettävä selvitys** 22

1. Ulkomaalaislain 39 § - toimeentuloedellytys oleskelulupaa myönnettäessä

Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää ulkomaalaislain 39 §:n 1 momentin mukaan, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu, jollei tässä laissa toisin säädetä. Toimeentuloedellytyksestä voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu sitä vaatii. Toimeentuloedellytystä ei sovelleta myönnettäessä oleskelulupa 6 luvun perusteella, paitsi myönnettäessä oleskelulupa sellaiselle kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saaneen henkilön perheenjäsenelle, jota ulkomaalaislain 114 §:n 4 momentin toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen ei koske. (Poikkeaminen ei koske ns. uusia perheenjäseniä, ks. tarkemmin kohta 3.11.).

Ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentin mukaan ulkomaalaisen toimeentulo katsotaan turvatuksi ensimmäistä oleskelulupaa myönnettäessä, jos hänen maassa oleskelunsa kustannetaan tavanomaiseksi katsottavilla ansiotyöstä, yrittäjätoiminnasta, eläkkeistä, varallisuudesta tai muista lähteistä saatavilla tuloilla siten, että hänen ei voida olettaa joutuvan toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitetun toimeentulotuen tai vastaavan muun toimeentuloa turvaavan etuuden tarpeeseen. Tällaisena etuutena ei pidetä kustannuksia korvaavia sosiaaliturvaetuuksia.

Jatkolupaa myönnettäessä ulkomaalaisen toimeentulon on ulkomaalaislain 39 §:n 3 momentin mukaan oltava turvattu kuten 2 momentissa on säädetty kuitenkin niin, että tilapäinen turvautuminen toimeentulotukeen tai muuhun vastaavaan toimeentuloa turvaavaan etuuteen ei ole luvan myöntämisen esteenä.

Hakijan on ulkomaalaislain 39 §:n 4 momentin mukaan esitettävä viranomaiselle selvitys siitä, millä tavoin hänen toimeentulonsa Suomessa turvataan.

2. Käsitteet

Toimeentuloedellytys: ulkomaalaislain 39 §:n 1 momentti: oleskeluluvan myöntäminen edellyttää turvattua toimeentuloa, toimeentulovaatimus. Laissa säädetään erikseen, jos luvan myöntäminen ei edellytä turvattua toimeentuloa.

Turvattu toimeentulo: määritellään ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentissa (ks. yllä). Euromääräisen määrittelyn osalta ks. toimeentulotaso alla.

Toimeentulotaso: euromääräinen ohjeellinen ja suuntaa-antava tulkinta ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentista, turvatun toimeentulon euromääräinen määrittely. Suuntaa-antava taso sen arvioimiseksi, millä nettotuloilla ulkomaalaisen ei voida olettaa joutuvan toimeentulotuen tai vastaavan muun toimeentuloa turvaavan etuuden tarpeeseen.

Nettomäärä: nettotulot, tulot verojen sekä työnantajan ja työntekijän eläke- ja vakuutusmaksujen jälkeen. Euromääräinen toimeentulotaso on nettomäärä.

Toimeentulotuki: toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) tarkoittama toimeentulotuki.

Vastaava muu toimeentuloa turvaava etuus: tällainen voi olla maahanmuuttajalle maksettava takuueläke (joka korvaa aiemman maahanmuuttajan erityistuen[1]).

Kustannuksia korvaava sosiaaliturvaetuus: näitä voivat olla lapsilisä, alle 16-vuotiaan vammaistuki (aiemmin lapsen hoitotuki), elatustuki, asumistuki ja opintotuki (siltä osin, kun on kyse opintorahasta ja asumislisästä).

Työmarkkinatukea[2] ei pidetä tällaisena etuutena, koska sen tarkoitus on turvata työttömän perustoimeentuloa työttömyyden aikana.

Perheenjäsen: määritelty ulkomaalaislain 37 §:ssä (vrt. Unionin kansalaisen perheenjäsen, määritelty ulkomaalaislain 154 §:ssä [3])

Yhteiseen talouteen kuuluva henkilö: sellainen yhteiseen talouteen kuuluva/muuttava henkilö, joka ei ole ulkomaalaislain 37 §:n tarkoittama perheenjäsen (esimerkiksi isovanhempi). Jotta henkilöiden katsottaisiin kuuluvan yhteiseen talouteen edellytetään, että heidän välillään vallitsee esimerkiksi perheyhteydestä tai sukulaisuudesta johtuva suhde, eikä kyse ole soluasumisesta tai vastaavasta samassa osoitteessa asumisen tilanteesta. (Yhteiseen talouteen kuuluviksi ei katsota esimerkiksi pelkästään työn takia samassa asunnossa asuvia henkilöitä).

3. Ulkomaalaislaissa säädetyt poikkeukset toimeentuloedellytyksen soveltamiseen

Ulkomaalaislaissa on säädetty seuraavista nimenomaisista poikkeuksista lain 39 §:n 1 momentin mukaiseen pääsääntöön, jonka mukaan oleskeluluvan myöntäminen edellyttää turvattua toimeentuloa.

3.1. Oleskeluluvan myöntäminen syntyperältään suomalaiselle ja hänen perheenjäsenelleen

Ulkomaalaislain 47 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan jatkuva oleskelulupa myönnetään ulkomailla olevalle henkilölle, jos ulkomaalainen on ollut Suomen kansalainen tai ainakin toinen hänen vanhemmistaan tai yksi hänen isovanhemmistaan on tai on ollut syntyperäinen Suomen kansalainen. Ulkomaalaislain 47 §:n 4 momentin mukaan jatkuvan oleskeluluvan myöntäminen 1 momentin 1 kohdan nojalla ei edellytä, että ulkomaalaisen tai hänen perheenjäsenensä toimeentulo on turvattu.

3.2. Oleskeluluvan myöntäminen entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevalle henkilölle ja hänen perheenjäsenelleen

Ulkomaalaislain 48 §:ssä säädetään oleskeluluvan myöntämisestä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevalle henkilölle ja hänen perheenjäsenelleen.

---

[1] Laki maahanmuuttajan erityistuesta (1192/2002) on kumottu 1.3.2011 voimaan tulleella lailla takuueläkkeestä (703/2010)

[2] Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 19 §:n mukaan maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin osallistumisen aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki on kotoutumistuki. Kotoutumistukena maksetaan työmarkkinatukea tai toimeentulotukea.

[3] HE 205/2006 vp, s. 29: Unionin kansalaisen perheenjäsenen määritelmä koskee ainoastaan lain 10 luvun soveltamistilanteita. Jos unionin kansalaisen oleskeluun sovelletaan 4 lukua, myös perheenjäsenen määritelmä on erilainen 37 §:n mukaisesti.

Ulkomaalaislain 48 §:n 4 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen tai hänen perheenjäsenensä toimeentulo on turvattu.

3.3. Oleskeluluvan myöntäminen Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja muulle omaiselle

Ulkomaalaislain 50 §:ssä säädetään oleskeluluvan myöntämisestä Suomen kansalaisen perheenjäsenelle, tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle ja Suomen kansalaisen muulle omaiselle. Ulkomaalaislain 50 §:n 4 momentin (360/2007) mukaan tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.[4]

3.4. Oleskeluluvan myöntäminen Suomessa asuvan Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenelle tai tämän alaikäiselle lapselle

Ulkomaalaislain 50 a §:n 1 momentin (360/2007) mukaan Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen tai häneen rinnastettavan perheenjäsenelle taikka tämän alaikäiselle lapselle, jonka oleskeluoikeutta ei voida rekisteröidä tai vahvistaa 10 luvun perusteella, myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa. Oleskelulupa myönnetään Suomessa tai ulkomailla haettuna.

Ulkomaalaislain 50 a §:n 2 momentin (360/2007) mukaan tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsenelle tai tämän alaikäiselle lapselle ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.[5]

Jos unionin kansalaisen perheenjäsenen tai tämän alaikäisen lapsen oleskeluoikeus poikkeuksellisesti käsitellään ulkomaalaislain 4 luvun perusteella, toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen arvioidaan tapauskohtaisesti ulkomaalaislain 39 § 1 momentin mukaan (vaatiiko poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu poikkeamista).

3.5. Oleskeluluvan myöntäminen maasta poistamisen estymisen vuoksi

Ulkomaalaislain 51 §:n 1 momentin mukaan Suomessa olevalle ulkomaalaiselle myönnetään tilapäinen oleskelulupa, jos häntä ei tilapäisestä terveydellisestä syystä voida palauttaa kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa taikka hänen maasta poistamisensa ei ole tosiasiassa mahdollista. Ulkomaalaislain 51 §:n 2 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

3.6. Oleskeluluvan myöntäminen yksilöllisestä inhimillisestä syystä

Ulkomaalaislain 52 §:n 1 momentin mukaan Suomessa olevalle ulkomaalaiselle myönnetään jatkuva oleskelulupa, jos oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta hänen terveydentilansa, Suomeen syntyneiden siteiden tai muun yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi, kun erityisesti otetaan huomioon olosuhteet, joihin hän joutuisi kotimaassaan, tai hänen haavoittuva asemansa. Ulkomaalaislain

[4] Ks. tarkemmin HE 205/2006 vp, s. 25, UlkL 50 §:n yksityiskohtaiset perustelut.

[5] Ks. tarkemmin HE 205/2006 vp, s. 26, UlkL 50 a §:n yksityiskohtaiset perustelut.

52 §:n 2 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

3.7. Oleskeluluvan myöntäminen yksilöllisestä inhimillisestä syystä oleskeluluvan saaneen alaikäiselle sisarukselle

Ulkomaalaislain 52 §:n 4 momentin mukaan, jos oleskelulupa 1 momentin perusteella myönnetään Suomeen yksin tulleelle alaikäiselle lapselle, hänen ulkomailla olevalle alaikäiselle sisarukselleen myönnetään tietyin edellytyksin jatkuva oleskelulupa. Oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

3.8. Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille

Oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille ei ulkomaalaislain 52 a §:n 3 momentin (619/2006) mukaan edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

3.9. Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälisen suojelun perusteella

Kansainvälistä suojelua saavat ulkomaalaislain 6 luvun perusteella pakolaisaseman Suomessa saaneet henkilöt (turvapaikan saaneet henkilöt sekä kiintiöpakolaiset) ja ne henkilöt, joille on myönnetty oleskelulupa toissijaisen suojelun, humanitaarisen suojelun, tilapäisen suojelun tai muun humanitaarisen maahanmuuton perusteella sekä edellä mainittujen henkilöiden perheenjäsenet eräin poikkeuksin[6]. Ennen 1.6.2009 suojelun tarpeen perusteella myönnetyt oleskeluluvat rinnastetaan toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella myönnettyyn oleskelulupaan (vrt. UlkL 88 § ja 88 a §).

Toimeentuloedellytystä ei pääsääntöisesti sovelleta myönnettäessä oleskelulupia kansainvälisen suojelun perusteella (UlkL 6 luku). Toimeentuloedellytystä sovelletaan kuitenkin sellaiseen kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saaneen henkilön perheenjäseneen, jota ulkomaalaislain 114 §:n 4 momentin poikkeus toimeentuloedellytyksestä ei koske. (Poikkeus ei koske ns. uusia perheenjäseniä, ks. tarkemmin kohta 3.11.)

3.10. Oleskeluluvan myöntäminen tilapäisen suojelun perusteella

Ulkomaalaislain 110 §:n 1 momentin mukaan tilapäisen suojelun tarpeessa olevalle ulkomaalaiselle myönnetään tilapäinen oleskelulupa enintään yhdeksi vuodeksi kerrallaan. Ulkomaalaislain 110 §:n 2 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

3.11. Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen ns. vanhalle perheenjäsenelle

Ulkomaalaislain 114 §:ssä[7] säädetään oleskeluluvan myöntämisestä tietyin edellytyksin pakolaisaseman Suomessa saaneen (turvapaikan saaneet henkilöt sekä kiintiöpakolaiset), toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneen tai tilapäistä suojelua saaneen ulkomaalaisen perheenjäsenelle.

[6] Ulkomaalaislain muutos tuli voimaan 1.6.2009 pakolaisen määritelmädirektiivin kansallisen täytäntöönpanon seurauksena (ks. EV 4/2009 vp, HE 166/2007 vp).
[7] ibid. ks. alaviite 4

Ennen 1.8.2010 vireille laitettuihin hakemuksiin sovelletaan tuolloin voimassa ollutta ulkomaalaislain 114 §:n 4 momenttia, jonka mukaan pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen ei edellyttänyt, että ulkomaalaisen toimeentulo oli turvattu.

Ulkomaalaislain 114 §:n 4 momentin (549/2010), jota sovelletaan 1.8.2010 lähtien vireille laitettuihin oleskelulupahakemuksiin, mukaan tässä pykälässä tarkoitetun oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu, jos perhe on muodostettu ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa.

Hallituksen esityksessä (240/2009 vp) on mainittu esimerkkinä toimeentuloedellytyksen soveltamistilanteesta avioituminen perheenkokoajan Suomeen tulon jälkeen. Hallituksen esityksen mukaan perheenjäsen voidaan katsoa niin sanotuksi uudeksi perheenjäseneksi myös, jos perheenkokoaja on ollut aiemminkin aviossa nykyisen puolisonsa kanssa ja oleskelulupaa haetaan Suomeen tulon jälkeen solmitun uuden avioitumisen perusteella.[8]

Lähtökohtaisesti edellytetään, että perheenkokoaja on ilmoittanut aiemmin oman oleskelulupa-asiansa yhteydessä perheenjäsenistään, jotka hakevat oleskelulupaa niin sanottuina vanhoina perheenjäseninä. Jos perhesidehakemuksessa ilmoitetut tiedot perheenjäsenistä poikkeavat perheenkokoajan aikaisemmasta ilmoituksesta, perhesuhteen olemassaolosta edellytetään säännönmukaisesti luotettavaa asiakirjaselvitystä, jotta perheenjäsenet voidaan katsoa vanhoiksi perheenjäseniksi. Jos perhe on muodostettu ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa, perheenkokoajan Suomeen tulon jälkeen syntyneet biologiset lapset katsotaan vanhoiksi perheenjäseniksi.[9]

3.12. Oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua saaneen muulle omaiselle

Ulkomaalaislain 115 §:ssä[10] säädetään oleskeluluvan myöntämisestä tietyin edellytyksin pakolaisaseman Suomessa saaneen (turvapaikan saaneet henkilöt sekä kiintiöpakolaiset), toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneen tai tilapäistä suojelua saaneen ulkomaalaisen muulle omaiselle. Ulkomaalaislain 115 §:n 2 momentin mukaan oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.

4. Toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen yksittäistapauksessa

Toimeentuloedellytyksestä voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu sitä vaatii. Hakijan tulee esittää luotettava selvitys siitä, miksi hänen kohdallaan toimeentuloedellytyksestä tulisi poiketa. Lapsen etua (toimeentuloedellytyksestä poikkeamista) selvitetään myös viranomaisaloitteisesti, tarpeen mukaan yhteistyössä sosiaaliviranomaisten kanssa.

Hallituksen esityksen (28/2003 vp) perustelujen mukaan yksittäistapauksessa olisi mahdollisuus poiketa toimeentuloedellytyksestä, jos siihen olisi poikkeuksellisen

[8] Ks. HE 240/2009 vp, s. 41

[9] ibid.

[10] Eduskunta on hyväksynyt ulkomaalaislain muutoksen pakolaisen määritelmädirektiivin kansallisen täytäntöönpanon seurauksena (ks. EV 4/2009 vp, HE 166/2007 vp). Lainmuutos tullee voimaan 1.6.2009.

painava syy. Tällainen tilanne voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun Suomeen yksin tulleen alaikäisen lapsen etu sitä vaatii, kun hänen vanhempansa hakevat oleskelulupaa Suomeen perhesiteen perusteella. Samoin oleskelulupa voitaisiin turvattua toimeentuloa edellyttämättä myöntää, kun kyse on oleskeluluvan myöntämisestä yksilöllisestä inhimillisestä syystä oleskeluluvan 52 §:n perusteella saaneen ulkomaalaisen perheenjäsenelle perhesiteen perusteella, eikä voida kohtuudella edellyttää perheenkokoajan muuttavan kotimaahansa, vaikka hän sinne voisi periaatteessa muuttaa ilman vaaraa.

Poikkeuksellisen painavana syynä voidaan pitää myös ulkomaalaisen vammaisuutta. Henkilön vammaisuuden merkitys toimeentuloedellytyksestä poikkeamiselle harkitaan tapauskohtaisesti.[11]

Jos perheenkokoaja oleskelee Suomessa ulkomaalaislain 52 §:n perusteella, yksilöllisestä inhimillisestä syystä myönnetyllä oleskeluluvalla, edellyttää oleskeluluvan myöntäminen hänen perheenjäsenilleen pääsääntöisesti turvattua toimeentuloa.

Toimeentuloedellytyksestä voidaan poiketa, jos perheenkokoajan ei voitaisi kohtuudella edellyttää palaavan kotimaahansa viettämään perhe-elämää.[12]

Toimeentuloedellytyksen asettaminen ei sinällään ole ristiriidassa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999)[13] eikä perheenyhdistämis-direktiivin (2003/86/EY)[14] kanssa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö huomioon ottaen voidaan katsoa, että perhe-elämän suojaa ei lähtökohtaisesti rikota, kun perhe-elämä on perustettu sellaiseen aikaan, jolloin asianomaiset ovat tienneet, että heidän asemansa ja perhe-elämän jatkuvuus Suomessa on alusta alkaen ollut epävarmaa. Näin ollen yksittäistapauksessa voidaan kiinnittää huomiota siihen, onko perheside uusi vai vanha. Poikkeuksellisen painava syy poiketa toimeentuloedellytyksestä saattaa tulla kyseeseen tilanteessa,

---

[11] Ohjetta loppuvuodesta 2013 päivitettäessä on vireillä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen kansallinen ratifiointi. Sopimusta kansallisesti ratifioitaessa lainsäädäntöä ja ohjeistusta täsmennetään niin, etteivät vammaiset henkilöt joudu vammaisuutensa takia muita epäsuotuisampaan asemaan viranomaistoiminnassa, kuten oleskelulupaa myönnettäessä.

[12] Ks. KHO 14.11.2007 t. 2924 ja KHO 14.12.2007 t. 3251 (Em. tapauksissa KHO on katsonut, että asiassa on esitetty poikkeuksellisen painavia syitä perheenyhdistämiseen Suomessa samoin kuin yhdistämisen edellyttämään poikkeamiseen UlkL 39 §:n 1 momentin mukaisesta toimentuloedellytyksestä. KHO on niin ikään kiinnittänyt huomiota lapsen etuun, mikä on myös mainittu perusteena toimeentuloedellytyksestä poikkeamiseen.). Vuosikirjaratkaisussa KHO 2010:18 (KHO 25.3.2010 t. 614) katsottiin olevan poikkeuksellisen painavia syitä poiketa toimeentuloedellytyksestä ottaen huomioon voittamattomat esteet perheen asumiselle puolisoiden yhteisessä kotimaassa. Vuosikirjaratkaisussa KHO 2010:17 (KHO 25.3.2010 t. 613) asiassa ei ollut poikkeuksellisen painavaa syytä poiketa toimeentuloedellytyksestä, eikä myöskään lapsen etu edellyttänyt poikkeamista.

[13] Euroopan ihmisoikeussopimus Ks. artikla 8: Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

[14] Euroopan unionin neuvoston direktiivi oikeudesta perheenyhdistämiseen Ks. 7 artiklan 1 c) kohta: Jäsenvaltio voi vaatia hakemuksen tehneeltä henkilöltä perheenyhdistämistä koskevan hakemuksen jättämisen yhteydessä todisteita siitä, että perheenkokoajalla on: c) vakaat ja säännölliset tulot ja varat, jotka riittävät perheenkokoajan ja hänen perheenjäsentensä ylläpitoon ilman, että heidän on turvauduttava asianomaisen jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmään. Jäsenvaltioiden on arvioitava näiden tulojen ja varojen luonne ja säännöllisyys, ja ne voivat ottaa huomioon kansallisten vähimmäispalkkojen ja eläkkeiden tason sekä perheenjäsenten lukumäärän.

jossa oleskelulupaa haetaan kotimaahan aiemmin jääneelle aviopuolisolle pitkään jatkuneen avioliiton jälkeen sekä tästä liitosta syntyneille lapsille. Sen sijaan toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen ei pääsääntöisesti ole perusteltua, jos avioliitto on vastikään solmittu, esimerkiksi perheenkokoajan kotimaahan suuntautuneen matkan aikana, ja puolisoiden perhe-elämä on ollut hyvin lyhytaikaista.

Koska kansainvälistä suojelua saaneiden perheenkokoajien ns. uusilta perheenjäseniltä (perheside muodostettu perheenkokoajan Suomeen tulon jälkeen) edellytetään lain mukaan turvattua toimeentuloa, perheenkokoajan kansainvälisen suojelun tausta ei yksinään voi olla ulkomaalaislain 39 §:n mukainen peruste poiketa näiden hakijoiden kohdalla toimeentuloedellytyksestä.

Ulkomaalaislain 52 a §:n 4 momentissa (619/2006) säädetään mahdollisuudesta myöntää jatkuvan oleskeluluvan saaneen ihmiskaupan uhrin perheenjäsenelle oleskelulupa. Hallituksen esityksessä (32/2006 vp) todetaan, että luvan myöntäminen edellyttää tällöin yleensä turvattua toimeentuloa. Erityisesti alaikäisten osalta on otettava huomioon 39 §:n 1 momentin mukaiset mahdollisuudet poiketa toimeentuloedellytyksestä.

Kokonaistilanne huomioon ottaen oleskeluluvan epääminen saattaisi olla kohtuutonta esimerkiksi tilanteessa, jossa hakijan, Suomessa asuvan perheenjäsenen tai muun yhteiseen talouteen kuuluvan henkilön alun perin riittävällä tasolla olleiden ansioiden väheneminen on johtunut sairaudesta, tapaturmasta, raskaudesta tai äitiydestä. Sama koskee tilannetta, jossa hakija, hänen perheenjäsenensä tai muu yhteiseen talouteen kuuluva henkilö on joutunut tilapäisesti työttömäksi itsestään riippumattomista syistä.

4.1. Poikkeaminen yksittäistapauksessa lapsiperheiden kohdalla

Toimeentuloedellytyksestä voidaan poiketa yksittäistapauksessa lapsen edun sitä vaatiessa.

Lapsen etua on käsitelty tarkemmin Maahanmuuttoviraston ohjeessa ”Oleskelulupa perhesiteen perusteella” (MigDno/2012/161, erityisesti kohdissa 4.5. ja 6.3. alakohtineen). Kun toimeentuloedellytystä harkitaan oleskelulupahakemusasiassa, jossa on osallisina lapsia, tulee harkinnassa ottaa huomioon perhesideohjeessa lapsen edusta todettu.

Toimeentuloedellytyksestä on lähtökohtaisesti perusteltua poiketa lapsen etu ja perhe-elämän suoja huomioon ottaen tilanteessa, jossa Suomessa syntyneelle lapselle haetaan ensimmäistä oleskelulupaa, siitä riippumatta kykenevätkö hänen vanhempansa turvaamaan lapsen toimeentulon, ellei kyseessä ole tilanne, jossa vanhempien kohdalla on samanaikaisesti vireillä oleskelulupien peruuttamis- ja/tai maasta poistamismenettely.

Toimeentuloedellytyksestä poikkeamista lapsiperheiden kohdalla arvioitaessa on otettava huomioon myös unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö SEUT 20 artiklan[15] tulkinnassa. Tuomioistuin on linjannut unionin kansalaisen aseman

[15] SEUT 20 artiklan mukaan jokaisella, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus, on unionin kansalaisen asema.

vaikutusta oleskelulupaharkintaan, kun perhekokonaisuuteen kuuluu lapsi, joka on unionin kansalainen.[16]

Poikkeaminen oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä SEUT 20 artiklan perusteella tulee unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella kyseeseen kuitenkin vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa[17]. Tapauskohtaisen harkinnan perusteella toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen voi olla perusteltua, jos oleskeluluvan myöntämättä jättäminen merkitsee välittömästi sitä, että unionin kansalainen ei tosiasiassa voi käyttää pääosaa unionin kansalaisen asemaan perustuvista oikeuksistaan.[18]

Toimeentulotasosta voidaan poiketa lasten osalta kokonaan, kun perheenjäsenille tai koko perheelle haetaan oleskelulupaa Suomeen ja molempien vanhempien toimeentulo perustuu sellaisiin työtuloihin tai vastaaviin tuloihin, jotka yhteensä riittävät vanhempien toimeentuloon. Jos vain toisella monilapsisen perheen vanhemmalla on työtuloja tai vastaavia tuloja ja tulot/varat riittävät vanhempien (tai

---

[16] Esimerkiksi tapaukset Zambrano C-34/09 (8.3.2011), Dereci ym. C-256/11 (15.11.2011) ja O. ja S. ym. C-356 ja C-357/11 (6.12.2012). Zambranon tapauksessa tuomioistuin katsoi, että ”…oleskelun epäämisestä on nimittäin katsottava seuraavan se, että kyseiset lapset, jotka ovat unionin kansalaisia, joutuvat lähtemään unionin alueelta vanhempiensa mukana. Samoin on niin, että jos kyseiselle henkilölle ei myönnetä työlupaa, hänellä ei ehkä ole tarvittavia varoja itsensä ja perheensä elatukseen, mistä myös seuraisi, että hänen lapsensa, jotka ovat unionin kansalaisia, joutuisivat lähtemään unionin alueelta. Tällaisessa tilanteessa kyseisten unionin kansalaisten on tosiasiassa mahdoton käyttää pääosaa oikeuksista, jotka heillä on unionin kansalaisen asemansa perusteella.” (tuomion kohta 44).

[17] Ks. erityisesti tapaus O. ja S., jossa unionin tuomioistuin on tarkentanut tulkintaansa SEUT 20 artiklan merkityksestä oleskelulupaharkinnassa. Tuomion mukaan Unionin kansalaisen asemaan perustuvien oikeuksien pääosan menettämistä koskeva **kriteeri on luonteeltaan hyvin erityinen, koska se koskee tilanteita, joissa oleskeluoikeutta ei voida poikkeuksellisesti evätä** kolmannen valtion kansalaiselta, joka on jäsenvaltion kansalaisen perheenjäsen, koska muussa tapauksessa jäsenvaltion kansalaisella olevan unionin kansalaisuuden tehokas vaikutus ei toteutuisi (kohta 48).

[18] . Unionin tuomioistuimen ratkaisussa O. ja S. on yhtenä arviointiin vaikuttavana seikkana tuotu esiin luvan hakijan ja unionin kansalaisen lapsen välinen riippuvuussuhde (ts. osallistuminen lasten lailliseen, taloudelliseen tai tunnetason huoltoon) tilanteessa, jossa riippuvuus johtaisi siihen, että unionin kansalainen olisi tällaisen epäävän päätöksen seurauksena tosiasiassa velvollinen lähtemään paitsi sen jäsenvaltion alueelta, jonka kansalainen hän on, myös unionin alueelta kokonaisuudessaan (tuomion kohta 56). Kyseisen tuomion **kohdissa 50-55 on eritelty muita arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja**. Ks. myös KHO 2013:97, joka liittyy unionin tuomioistuimen päätökseen O. ja S. ym. KHO pyysi unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua siitä, mikä merkitys asiassa oli annettava sille, että algerialaisen hakijan Suomessa asuvan algerialaisen puolison (perheenkokoaja) huollossa oli lapsi, joka oli Suomen kansalainen. KHO totesi, että Maahanmuuttoviraston päätös hylätä hakemus ei kohdistunut suoraan perheenkokoajaan eikä hänen lapsiinsa. Päätös ei estänyt perheenkokoajaa jatkamasta laillista oleskeluaan Suomessa yhdessä lastensa kanssa. Oleskelulupahakemuksen hylkäämisellä ei ollut sellaisia välittömiä seurauksia, että perheenkokoajan vanhempi lapsi ei voisi tosiasiassa käyttää pääosaa unionin kansalaisen asemaan perustuvista oikeuksista. Asian arvioinnissa KHO:ssa otettiin huomioon, ettei aviopuolisoilla ollut estettä asua kansalaisuusvaltiossaan Algeriassa. Lasten etua arvioitaessa otettiin huomioon useita seikkoja, kuten heidän ikänsä, koulunkäyntiin liittyviä seikkoja, heidän arabian kielen taitonsa sekä se, että mahdollisessa muutossa heillä olisi mukana Algeriassa pitkälle aikuisikäänsä asunut äitinsä ja Algeriassa edelleen asuva nuoremman lapsen isä. Perheenkokoaja oli vanhemman lapsensa yksinhuoltaja, eikä mahdollinen muutto tekisi vanhemman lapsen ja tämän isän yhteydenpitoa jatkossa mahdottomaksi. Mahdollinen muutto Algeriaan olisi suuri muutos lasten elämässä, mutta monet seikat osoittivat, että heidän olisi mahdollista sopeutua siihen yhdessä äitinsä kanssa, mikäli tämä päätyisi muuttamaan Suomesta Algeriaan. Lapsen etu ei vaatinut, että toimeentuloedellytyksestä olisi tullut poiketa.

vanhemman, kun kyse on yksinhuoltajasta) lisäksi kahden lapsen toimeentuloon, voidaan toimeentuloedellytyksestä muiden lasten kohdalla poiketa.[19]

Lapsiperheiden kohdalla tulee huomioida myös mahdolliset kustannuksia korvaavat sosiaaliturvaetuudet (ks. tarkemmin ohjeen kohta 8). Tällaisia etuuksia ovat ainakin lapsilisät sekä lapsilisän yksinhuoltajakorotus.

5. Toimeentulotaso - turvatun toimeentulon euromääräinen määrittely (nettomäärät)

Ensimmäistä oleskelulupaa, jatkolupaa ja pysyvää oleskelulupaa sekä pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupaa myönnettäessä toimeentuloedellytys ratkaistaan henkilön antaman selvityksen perusteella.[20] Ulkomaalaisella täytyy olla palkan, yritystulon, varallisuudesta saatavien tulojen, eläkkeen tai muun vastaavan perusteella riittävät varat itsensä ja perheensä toimeentuloa varten.

Turvatun toimeentulon alla mainittu laskennallinen taso (suuntaa-antava toimeentulotaso) on käytettävissä olevien tulojen tai varojen nettomäärä eli esimerkiksi palkka verojen sekä työnantajan ja työntekijän eläke- ja vakuutusmaksujen jälkeen.

Oleskelulupaa myönnettäessä on suuntaa-antava toimeentulotaso aikuista kohden pääsääntöisesti **12.000 €** vuodessa eli **1.000 €** kuukaudessa. Jos täysi-ikäisiä on samassa taloudessa useampia, on toimeentulotaso heidän kohdallaan alennettu siten, että euromäärä on 0,7-kertainen eli **8.400 €** vuodessa (0,7 x 12.000 € ja **700 €** kuukaudessa (0,7 x 1.000 €). Lapsen osalta toimeentulotaso on alennettu siten, että euromäärä on ensimmäisen lapsen osalta 0,5 -kertainen eli 6.000 € vuodessa (0,5 x 12.000 €) ja 500 € kuukaudessa (0,5 x 1.000 €), toisen lapsen osalta 0,4 -kertainen (4.800 € vuodessa ja 400 € kuukaudessa), kolmannen osalta 0,3 -kertainen (3.600 € vuodessa ja 300 € kuukaudessa), neljännen lapsen osalta 0,2 -kertainen (2.400 € vuodessa ja 200 € kuukaudessa) ja viidennen lapsen osalta 0,1 -kertainen (1.200 € vuodessa ja 100 € kuukaudessa). Kuudennesta lapsesta eteenpäin toimeentuloedellytys ei enää nousisi.

Seuraavassa toimeentulon euromääräiset tasot on esitetty taulukkomuodossa. (Taulukkoa käytettäessä tulee kuitenkin ottaa huomioon kappaleessa 4.1. mainitut

[19] Euroopan unionin komission kertomuksessa on kiinnitetty huomiota Suomen lapsikohtaisen korotuksen määrään (450 euroa/lapsi) ja todettu sen aiheuttavan erityistä huolta (ks. komission kertomus neuvostolle ja Euroopan parlamentille oikeudesta perheenyhdistämiseen annetun neuvoston direktiivin 2003/86/EY soveltamisesta, 8.10.2008 KOM(2008) kohta 4.3.3. Vakaat ja säännölliset tulot ja varat).

[20] Ulkomaalaislain 67 §:n (973/2007) 1 momentin mukaan Maahanmuuttovirasto myöntää: 1) ensimmäisen oleskeluluvan ulkomailla olevalle ulkomaalaiselle; 2) ensimmäisen oleskeluluvan ilman oleskelulupaa maahan saapuneelle ulkomaalaiselle 49, 49 a, 51, 52 ja 52 a §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa; 3) oleskeluluvan siinä tapauksessa, että poliisilaitos on saattanut asian Maahanmuuttoviraston ratkaistavaksi.

Ulkomaalaisen asuinpaikan poliisilaitos myöntää ulkomaalaislain 68 §:n (886/2011) 1 momentin mukaan: 1) oleskeluluvan Suomen kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle sekä tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle sekä Suomessa asuvan ja oleskelunsa rekisteröineen unionin kansalaisen Suomessa olevalle perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle; 2) uuden määräaikaisen oleskeluluvan; 3) pysyvän oleskeluluvan maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle; ja 4) pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan.

Poliisilaitos voi kuitenkin poikkeuksellisesti saattaa asian Maahanmuuttoviraston ratkaistavaksi tai Maahanmuuttovirasto ottaa ratkaistavakseen poliisilaitokselle kuuluvan asian ulkomaalaislain 210 §:n nojalla.

poikkeukset monilapsisten perheiden kohdalla, kun perheen toimeentulo perustuu molempien tai toisen vanhemman työtuloihin tai vastaaviin tuloihin):

Kotitalouden koko	€/kk/hlö	€/v/hlö	€ kk/vuosi (koko perhe)
1 aikuinen	1.000 €/kk	12.000 €/vuosi	1.000 / 12.000
puoliso ym.	700 €/kk	8.400 €/vuosi	1.700 / 20.400
1. lapsi	500 €/kk	6.000 €/vuosi	2.200 / 26.400
2. lapsi	400 €/kk	4.800 €/vuosi	2.600 / 31.200
3. lapsi	300 €/kk	3.600 €/vuosi	2.900 / 34.800
4. lapsi	200 €/kk	2.400 €/vuosi	3.100/ 37.200
5. lapsi	100 €/kk	1.200 €/vuosi	3.200 / 38.400
6. lapsesta eteenpäin	0 €/kk	0 €/vuosi	3.200 / 38.400

Yllä mainittuja suuntaa-antavia toimeentulotasoja sovelletaan ensimmäisen oleskeluluvan, jatkoluvan ja pysyvän oleskeluluvan sekä pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskeluluvan myöntämistä harkittaessa. Suuntaa-antavasta toimeentulotasosta voidaan poiketa yksittäistapauksessa kokonaisharkinnan perusteella. Tapauskohtaisessa harkinnassa voidaan ottaa huomioon asumismenot, joista esitetään luotettava selvitys. Jatkolupaa ja pysyvää oleskelulupaa sekä pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupaa myönnettäessä kokonaisharkinnan merkitys kasvaa ja on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että toimeentuloedellytyksen soveltaminen ei johda hakijan ja hänen perheenjäsentensä kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen.[21]

Yllä mainittuja alennettuja toimeentulotasoja on tarkoitus soveltaa silloin, kun yhteisessä taloudessa asuvien välillä vallitsee elatusvelvollisuus tai muu sen kaltainen esimerkiksi perheyhteydestä tai sukulaisuudesta johtuva suhde. Alennettuja toimeentulotasoja ei ole tarkoitus soveltaa soluasumiseen tai vastaaviin samassa osoitteessa asumisen tilanteisiin.

Toimeentulotasoa (ohjeellisia euromääriä) määriteltäessä on otettu huomioon yksinasuvan henkilön toimeentulotuen perusosan määrän muutos (kasvu) 2000-luvulla. Toimeentulotasoa tarkistetaan elinkustannusten muuttuessa.

5.1. Toimeentulotaso aikuista kohden - pääsääntö

Suuntaa-antava toimeentulotaso on **1.000 €** kuukaudessa ja **12.000 €** vuodessa, kun kyse on täysi-ikäisestä henkilöstä. Ulkomaalaisen toimeentulo katsotaan turvatuksi ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla silloin, kun hän voi asiakirjoin tai muulla luotettavalla tavalla osoittaa, että hänellä on käytettävissään Suomessa oloaikanaan kuukausittain vähintään 1.000 € ja vuotta kohden vähintään 12.000 €.

[21] Toimeentuloedellytyksen täyttymistä harkittaessa on otettava huomioon ulkomaalaislain 5 §, jonka mukaan lakia sovellettaessa ei ulkomaalaisen oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä.

5.2. Täysi-ikäinen perheenjäsen tai yhteiseen talouteen kuuluva täysi-ikäinen henkilö

Suuntaa-antava toimeentulotaso on **700 €** kuukaudessa ja **8.400 €** vuodessa, kun kyse on täysi-ikäisestä henkilöstä, joka tulee asumaan yhteiseen talouteen tai jo asuu yhteisessä taloudessa täysi-ikäisen perheenjäsenensä tai muun täysi-ikäisen henkilön kanssa. Ensisijaisesti alennettu toimeentulotaso koskee puolisoa.

5.3. Alaikäinen perheenjäsen tai yhteiseen talouteen kuuluva alaikäinen henkilö

Lapsen osalta suuntaa-antava toimeentulotaso riippuu siitä, kuinka monta lasta perheessä on. Ensimmäisen lapsen osalta suuntaa-antava toimeentulotaso on **500 €** kuukaudessa ja **6.000 €** vuodessa, toisen lapsen osalta **400 €** kuukaudessa **4.800 €** vuodessa, kolmannen lapsen osalta **300 €** kuukaudessa ja **3.600 €** vuodessa, neljännen lapsen osalta **200 €** kuukaudessa ja **2.400 €** vuodessa ja viidennen lapsen osalta **100 €** kuukaudessa ja **1.200 €** vuodessa. Kuudennesta lapsesta eteenpäin toimeentuloedellytys ei enää nouse. Monilapsisessa perheessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että toimeentuloedellytyksen soveltaminen ei johda kohtuuttomaan lopputulokseen. (Ks. myös toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen yksittäistapauksessa lapsiperheiden osalta kohdassa 4.1.)[22]

5.4. Seurustelusuhde

Seurustelusuhteen osapuolelta suuntaa-antava toimeentulotaso on **1.000 €** kuukaudessa ja **12.000 €** vuodessa. Tämä koskee myös Suomen kansalaisen kanssa seurustelevia. Toimeentulon on oltava turvattu nimenomaan hakijan toimesta.

5.5. Opiskelija, koululainen tai vaihto-oppilas

Opiskelijoiden suuntaa-antava toimeentulotaso on **560 €** kuukaudessa ja **6.720 €** vuodessa.

Turvattua toimeentuloa laskennallisesti määritettäessä lähtökohdaksi on otettu vuotuisen opintotuen määrään tehtävä rinnastus.

(Opiskelijan toimeentulosta esitettävän selvityksen osalta ks. tarkemmin kohta 9. "Erityisesti opiskelijan toimeentulosta esitettävä selvitys".)

Kun oleskelulupaa haetaan koululaiselle tai vaihto-oppilaalle, joka tulee Suomeen kansainvälisen vaihto-ohjelman kautta, otetaan huomioon kulloinkin kyseessä olevan vaihdosta vastaavan järjestön säännöt arvioitaessa toimeentuloedellytyksen täyttymistä.

5.6. Opiskelijan täysi-ikäinen tai alaikäinen perheenjäsen

Suuntaa-antava toimeentulotaso on **700 €** kuukaudessa ja **8.400 €** vuodessa, kun on kyse opiskelijan aikuisesta perheenjäsenestä, joka ei itse ole opiskelija, ja **500 €** kuukaudessa ja **6.000 €** vuodessa, kun on kyse ensimmäisestä lapsesta, **400 €** kuukaudessa ja **4.800 €** vuodessa toisesta lapsesta, **300 €** kuukaudessa ja **3.600 €** vuodessa kolmannesta lapsesta, **200 €** kuukaudessa ja **2.400 €** vuodessa

[22] Huomioi myös vaadittavaa toimeentulon euromäärää vähentävät kustannuksia korvaavat sosiaalietuudet sekä muut mahdolliset tulot tai varat, kuten yksinhuoltaja- tai uusperheen säännöllisesti saamat elatusavut. (Näistä tarkemmin ohjeen kappaleissa 7 ja 8.)

neljännestä lapsesta ja **100 €** kuukaudessa ja **1.200 €** vuodessa viidennestä lapsesta. Kuudennesta lapsesta eteenpäin toimeentulotaso ei nouse.

5.7. Au pair

Au pairin on oleskelulupaa hakiessaan esitettävä vastaanottavan perheen kanssa tehty sopimus, josta käyvät ilmi au pairin vastaanottavalta perheeltä saamat etuudet. Au pairin toimeentulon katsotaan olevan turvattu, jos vastaanottava perhe tarjoaa hänelle ilmaisen asumisen sekä ateriat ja maksaa vähintään **280 €** nettokorvauksen kuukaudessa.

5.8. Vapaaehtoistyöntekijä

Ulkomaalaisen hakiessa oleskelulupaa tullakseen Suomeen vapaaehtoistyöntekijäksi kansainväliseen leiritoimintaan tai muuhun kansainväliseen vapaaehtoistyöohjelmaan sisältyvään työhön, otetaan huomioon kulloinkin kyseessä olevan kansainvälisen järjestön (esim. Kepa, ICYE) säännöt arvioitaessa toimeentuloedellytyksen täyttymistä.[23]

Ulkomaalaislain 80 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista vapaaehtoistyötä voi tehdä enintään 18 kuukautta ja vapaaehtoistyötä tekevän toimeentulon on oltava turvattu muulla kuin sukulaisten avustuksilla. Jos työ jatkuu 18 kuukauden jälkeen, on haettava työntekijän oleskelulupaa tai oleskelulupaa uskonnollisen tai aatteellisen yhdistyksen palveluksessa toimimisen perusteella (UlkL 79 § 6 mom. 3 kohta), jolloin palkan on oltava alalla sovellettavan työehtosopimuksen mukainen.

5.9. Harjoittelija

Kun oleskelulupaa haetaan ulkomaalaiselle, joka tulee Suomeen harjoittelijaksi, otetaan toimeentuloedellytyksen täyttymistä arvioitaessa huomioon työehtosopimusten määräykset harjoittelijalle maksettavasta vähimmäispalkasta sekä järjestöjen ja Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden antamat palkkasuositukset.

5.10. Lääketieteellistä hoitoa varten Suomeen tuleva

Jos ulkomaalainen tulee Suomeen lääketieteellistä hoitoa varten, on hänen osoitettava, että hänellä on varaa kustantaa oleskelu ja hoito Suomessa. Tämän ohjeen toimeentulotasot voivat tällöin olla liian matalat ja asiaa tulee tarkastella ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentin mukaan tosiasiallinen tilanne huomioon ottaen.

6. Toimeentulotuki

Hallituksen esityksen (28/2003 vp) perustelujen mukaan ulkomaalaisen Suomessa oleskelusta aiheutuvista kustannuksista vastaisi oleskeluluvan saaja itse, hänen perheenjäsenensä, sukulaisensa tai muu taho. Yhteiskunta ei vastaisi ulkomaalaisen oleskelusta aiheutuvista kustannuksista.

[23] Hallituksen esityksen (HE 28/2003) mukaan kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmilla tarkoitetaan esimerkiksi CIMO:n, EU:n tai sen tukemien oppilaitosten ja opiskelijajärjestöjen ohjelmiin, kansainväliseen työleiritoimintaan tai muuhun kansainväliseen vapaaehtoistyöohjelmaan sekä työministeriön rahoittamaan lähialuekoulutusohjelmaan kuuluvaan työvoimakoulutukseen sisältyvää työtä ja työsuhteessa tapahtuvaa työharjoittelua.

Toimeentuloedellytyksen ajatuksena on työhön, yritystoimintaan, varallisuuteen tai muuhun sellaiseen seikkaan perustuva toimeentulo, joka yleensä riittää tavanomaiseen elämään Suomessa ilman, että henkilön tarvitsee turvautua toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädettyyn toimeentulotukeen tai vastaavaan muuhun toimeentuloa turvaavaan etuuteen.

Ensimmäisen oleskeluluvan myöntämistä harkittaessa ulkomaalaisen toimeentuloa ei lähtökohtaisesti voida katsoa turvatuksi, jos toimeentulo perustuu toimeentulotukeen. Jatkolupaa myönnettäessä tilapäinen turvautuminen toimeentulotukeen ei ulkomaalaislain 39 §:n 3 momentin mukaan ole luvan myöntämisen esteenä. Toimeentulo ei kuitenkaan voi jatkolupaa tai pysyvää oleskelulupaa myönnettäessä perustua toistuvasti myönnettävään toimeentulotukeen tai muuhun vähimmäistoimeentuloa turvaavaan etuuteen.

Kussakin yksittäistapauksessa on erikseen harkittava, kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen, voidaanko toimeentulotukeen turvautumista pitää tilapäisenä vai katsotaanko toimeentulotukea myönnetyn toistuvasti. Kokonaisharkinnassa otetaan huomioon myös se, onko toimeentulotukeen turvautuminen ollut kokonaan tai osittain itse aiheutettua/tahallista vai johtunut hakijasta riippumattomista syistä.

7. Kustannuksia korvaavat sosiaaliturvaetuudet

Ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentin mukaan kustannuksia korvaavia sosiaaliturvaetuuksia ei pidetä toimeentuloa turvaavina etuuksina. Kustannuksia korvaavien sosiaaliturvaetuuksien, kuten lapsilisän, alle 16-vuotiaan vammaistuen (aiemmin lapsen hoitotuki), elatustuen, asumistuen ja opintotuen (siltä osin, kun on kyse opintorahasta ja asumislisästä) katsotaan vähentävän muun vaadittavan toimeentulon euromäärää. Oleskeluluvan hakijan tulojen ja varojen vähimmäismäärä (suuntaa-antava toimeentulotaso) voi siis muodostua kustannuksia korvaavien sosiaaliturvaetuuksien ja muiden tulojen ja varojen yhteismäärästä. Kustannuksia korvaavana etuutena ei pidetä työmarkkinatukea[24], jonka tarkoitus on korvata työttömän perustoimeentuloa työttömyyden aikana.

Jos oleskeluluvan hakijan Suomessa asuvalle perheenjäsenelle tai muulle yhteiseen talouteen kuuluvalle henkilölle maksetaan kustannuksia korvaavia sosiaaliturvaetuuksia, otetaan ne huomioon myös ensimmäisen oleskeluluvan hakijan toimeentuloedellytyksen täyttymistä arvioitaessa. Mahdollisesti tulevaisuudessa (oleskeluluvan myöntämisen jälkeen) saatavia kyseisiä etuuksia otetaan muutoinkin huomioon jo ensimmäisen oleskelulupahakemuksen yhteydessä. Vaadittavaa toimeentulon euromäärää vähentävinä voidaan huomioida kuitenkin vain sellaisia hakijalle vasta oleskeluluvan myöntämisen jälkeen myönnettäviä kustannuksia korvaavia etuuksia, joihin nähden hakijan oikeus saada niitä tulevaisuudessa on selvä ja joiden määrä pystytään tarkasti ennakoimaan jo oleskelulupapäätöstä tehtäessä. Tällaisia etuuksia ovat ainakin lapsilisät (myös lapsilisän yksinhuoltajakorotus).

Jatkolupaa ja pysyvää oleskelulupaa myönnettäessä toimeentuloedellytys arvioidaan käytettävissä olevien tulojen mukaan, jotka voivat osittain koostua myös

[24] Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 19 §:n mukaan maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin osallistumisen aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki on kotoutumistuki. Kotoutumistukena maksetaan työmarkkinatukea tai toimeentulotukea.

sosiaaliturvaetuuksista. Tällaisia etuuksia voivat hallituksen esityksen (28/2003 vp) mukaan olla palkan sijaan maksettavat etuudet esimerkiksi tapaturmaetuudet, vanhempainetuudet ja sairauspäiväraha, tai kustannuksia korvaavia etuuksia esimerkiksi asumistuki ja lapsilisä.

Hallituksen esityksen (28/2003 vp) mukaan, jos henkilö maahantulonsa jälkeen tulee oikeutetuksi sosiaaliturvaan, ja hän saa jotakin sosiaaliturvaetuutta Suomessa, sillä ei ole oleskeluoikeuden kannalta merkitystä eikä se estä jatkoluvan myöntämistä, ellei kysymys ole tilanteesta, jossa henkilön olosuhteet ovat muuttuneet luvan hakemisen jälkeen ja henkilön toimeentulo on ollut toistuvasti toimeentulotuen tai muun toimeentuloa turvaavan etuuden varassa. Näissä tapauksissa maassa oleskelun perustetta ei enää ole.

8. Menettely ja turvatusta toimeentulosta esitettävä selvitys

Tarkastetaan ohjeen liitteenä olevan taulukon avulla, koskeeko toimeentuloedellytys oleskeluluvan hakijaa. (Ks. liite 1)

Katsotaan, mitä hakemuslomakkeessa ja hakemuksen liitteissä on ilmoitettu oleskeluluvan hakijan tuloiksi ja varoiksi ja verrataan ilmoitettuja määriä kussakin tapauksessa sovellettavaan suuntaa-antavaan toimeentulotasoon. Tarkastetaan, onko tuloista ja varoista esitetty riittävä selvitys. Jos ei ole, pyydetään tarvittaessa lisäselvityksiä.

Toimeentulon edellytykset on tutkittava erikseen kunkin oleskelulupahakemuksen yhteydessä. Hakijan on esitettävä selvitys, että hänen toimeentulonsa on turvattu vastaavan ajan, kuin jolle oleskelulupaa haetaan.

Kun kyseessä on perhesiteen perusteella myönnettävä oleskelulupa, selvitystä voi oleskeluluvan hakijan puolesta esittää myös Suomessa asuva tai Suomeen muuttava perheenjäsen tai muu yhteiseen talouteen kuuluva henkilö.

Kun ulkomailla olevalle hakijalle haetaan perhesiteen perusteella oleskelulupaa Suomeen, otetaan Suomessa jo oleskelevien perheenjäsenten tulot ja varallisuus huomioon vain siinä tapauksessa, että Suomessa oleskelevien on tarkoitus turvata myös oleskelulupaa hakevan toimeentulo Suomessa. Tällöin koko perheeseen sovellettavaa toimeentulotasoa (koko perheeltä yhteensä edellytettävää euromäärää) määritettäessä otetaan huomioon myös sellaiset perheenjäsenet ja yhteiseen talouteen kuuluvat henkilöt, joiden osalta ei ulkomaalaislain mukaan edellytetä turvattua toimeentuloa.

Jos oleskelulupaa hakevan ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu hänen omasta toimestaan (esimerkiksi siten, että hän kykenee elättämään itsensä hänelle tarjotusta työstä saatavin ansiotuloin[25]), ei hänen kohdallaan toimeentulotasoa määritettäessä oteta laskennallisesti huomioon Suomessa jo oleskelevia perheenjäseniä, eikä heidän tulojaan ja varallisuuttaan (mahdollisesti puutteellista toimeentuloaan).

Toimeentulon selvittämiseksi voidaan asianosaisia (myös Suomessa asuvaa tai Suomeen muuttavaa perheenjäsentä ja muuta yhteiseen talouteen kuuluvaa henkilöä, sikäli kuin hänen on ilmoitettu huolehtivan hakijan toimeentulosta) pyytää

[25] (Huom. työtarjouksen tai –sopimuksen uskottavuusharkinta, josta tarkemmin kohdassa 9.1.)

toimittamaan asiakirjaselvitystä, kuten työnantajan todistukset työsuhteesta ja palkasta, verotustodistukset verotetusta tulosta ja omaisuudesta tai selvitykset maksetuista toimeentulotuista ja mahdollisista muista sosiaaliturvaetuuksista. Harkittaessa elatuskykyä voidaan pyytää myös selvitystä aikaisemmalle perheelle suoritettavista elatusmaksuista ja niistä suoriutumisesta. Vastaavasti yksinhuoltaja- tai uusperheen kohdalla voidaan ottaa huomioon elatusapuna säännöllisesti saatava rahasuoritus, jolla perheen ulkopuolinen vanhempi osallistuu perheessä asuvien lasten elatuksesta aiheutuviin kustannuksiin, kun elatusavun maksamisvelvollisuudesta ja saaduista elatusavuista on esitetty luotettava selvitys[26]. Elatusvelvollisuuden euromäärä vähennetään toimeentuloa turvaavista nettotuloista.[27] Vastaavasti perheen ulkopuolisen vanhemman säännöllisesti maksama elatusapu lisätään nettotuloihin.

Yksittäistapauksessa voidaan pyytää tarpeelliseksi katsottuja lisäselvityksiä myös suoraan muilta tahoilta, kuten viranomaisilta, työnantajilta tai kirjanpitäjiltä, siinä määrin kuin ulkomaalaisrekisterilaki ja muu lainsäädäntö sen mahdollistaa.

8.1. Ansiotyöstä saatavat tulot

Työn perusteella oleskelulupaa hakevien toimeentuloedellytyksestä ja vaadittavan toimeentulon tasosta ohjeistetaan erikseen Maahanmuuttoviraston ohjeessa, joka koskee oleskelulupaa työnteon perusteella (MigDno/2012/160). Tässä ohjeessa esitetty ei siis koske toimeentuloedellytyksen arviointia haettaessa työperusteista oleskelulupaa, vaan ohje koskee siis tilanteita, joissa hakijalle haetaan oleskelulupaa muun kuin työn (tai elinkeinonharjoittamisen) perusteella, esimerkiksi oleskelulupaa perhesiteen perusteella hakijan ollessa työntekijän perheenjäsen.[28]

Vireillä olevan yhdistelmälupadirektiivin[29] kansallista täytäntöönpanoa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 139/2013 vp) ulkomaalaislakiin ehdotetaan lisättäväksi vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaisesti, että myös muun työnteon perusteella vireille pantu hakemus kuin työntekijän oleskelulupahakemus edellyttää turvattua toimeentuloa (UlkL 77 § 6 momentin lisäys).[30] Lainmuutosten on hallituksen esityksen mukaan tarkoitus tulla voimaan 1.1.2014.

---

[26] Elatusavun määrä ja sen suorittamistapa vahvistetaan sopimuksella tai tuomiolla (laki lapsen elatuksesta 4 § (704/1975)).

[27] Esimerkiksi, jos perheenkokoaja, joka turvaa hakijan toimeentulon, maksaa kahden taloutensa ulkopuolisen lapsen elatuksesta yhteensä 300 euroa kuukaudessa, tämä määrä vähennetään hänen nettotuloistaan. Jos taas perhe saa kahdesta perheessä asuvasta lapsesta perheen ulkopuoliselta vanhemmalta elatusmaksuja yhteensä 300 euroa, tämä määrä lisätään nettotuloihin.

[28] Ulkomaalaislain 72 §:n 4 momentin mukaan, harkittaessa työntekijän tai elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan myöntämistä on varmistuttava, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu ansiotyöllä, elinkeinotoiminnalla tai muulla tavalla. Jos hakijalle on haettu työntekijän oleskelulupaa, kuuluu hakijan toimeentulon selvittäminen työ – ja elinkeinotoimiston toimivaltaan (UlkL 83 § 1 mom., 75 § 1 kohta).

[29] Kolmansien maiden kansalaisille maassa oleskelua ja työskentelyä varten myönnettävää lupaa sekä siihen liittyvää työntekijöiden yhdenvertaista kohtelua suhteessa jäsenvaltion omiin kansalaisiin koskeva direktiivi (2011/98/EU).

[30] HE 139/2013 vp yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan pykälään lisättävä uusi 6 momentti vastaisi sanamuodoltaan ehdotettua 73 §:n 3 momenttia. Tarkoituksena olisi ulottaa työntekijän oleskelulupaa koskeva turvattua toimeentuloa koskeva vaatimus samansisältöisenä myös muuhun oleskelulupaan ansiotyötä varten. Kaikkia oleskelulupaa ansiotyötä varten hakevia ulkomaalaisia on perusteltua kohdella tältä osin samalla tavoin, ja muutos lisäisi lupajärjestelmän johdonmukaisuutta ja selkeyttä.

Jos hakijan toimeentulon on esitetty perustuvan hakijan Suomessa asuvan perheenjäsenen tai muun yhteiseen talouteen kuuluvan henkilön ansiotyöstä saataviin tuloihin, pyydetään asianosaisia toimittamaan asiakirjaselvitystä maksetuista brutto- ja nettopalkoista sekä luontaiseduista. Jos työsuhde on kestänyt pidempään kuin vuoden, pyydetään selvitykset viimeksi kuluneelta vuodelta ja muussa tapauksessa työsuhteen kestoajalta.

Jos hakijan toimeentulo on tarkoitus turvata Suomessa asuvan perheenjäsenen tai muun yhteiseen talouteen kuuluvan henkilön palkkatuloilla, työsuhteen olisi oltava joko toistaiseksi voimassaoleva tai riittävän pitkäaikainen, jotta siitä saatavilla tuloilla kyetään turvaamaan toimeentulo koko oleskeluluvan voimassaoloajan. Toimeentulon ei lähtökohtaisesti voitaisi katsoa olevan turvattu, jos työsopimuksen koeaika on kesken. Jos toimeentulo perustuu ansiotuloihin työstä, jossa työntekijä on työskennellyt saman työnantajan palveluksessa keskeytyksettä useita vuosia lyhyiden määräaikaisten työsopimusten perusteella, toimeentulo voidaan yksittäistapauksessa tehtävän harkinnan perusteella katsoa turvatuksi, jos määräaikaisuuksien muodostaman kokonaisuuden voidaan tapauksen kaikki olosuhteet huomioon ottaen katsoa olevan riittävän pitkäaikainen ja turvaavan hakijan toimeentulon oleskeluluvan keston ajan. Harkinnassa otetaan huomioon alalla vallitsevat käytännöt työsuhteiden pituuksissa sekä työntekijän työhistoria.

Työsuhteen on oltava todellinen ja toteen näytettävissä. Lupausta työpaikasta ei pidetä riittävänä, vaan edellytetään jo solmittua työsopimusta. Lähtökohtaisesti myös edellytetään, että työ on jo alkanut.

Jos ulkomailla olevalle hakijalle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella (eikä työntekijän oleskelulupaa) ja samalla ilmoitetaan, että hänen on tarkoitus turvata toimeentulonsa Suomessa työskentelemällä, pyydetään häntä toimittamaan asiakirjaselvitystä työsuhteesta, jotta voidaan arvioida, missä määrin ansiotyöstä saatavat tulot riittävät turvaamaan hänen toimeentulonsa Suomessa. Työsopimuksesta on käytävä ilmi työn alkamisajankohta ja kesto sekä työstä maksettava palkka ja mahdolliset luontaisedut. Vastaavat selvitykset on toimitettava, jos hakijan toimeentulo on tarkoitus turvata Suomeen vasta muuttamassa olevan hakijan perheenjäsenen tai muun yhteiseen talouteen kuuluvan henkilön ansiotuloilla.

Arvioitaessa työstä maksettavan palkan määrän uskottavuutta huomiota voidaan kiinnittää muun muassa siihen, minkä suuruinen palkka on verrattuna alan palkkatasoon muutoin. Uskottavuutta voisi heikentää se, että palkan suuruus poikkeaa huomattavasti alan yleisestä palkkatasosta tai toimeentulosta vastaava henkilö on saanut huomattavan palkankorotuksen juuri ennen oleskelulupahakemuksen jättämistä tai sen jälkeen, kun toimeentulosta on pyydetty selvitystä.

Tapauskohtaisesti hakijan toimeentulon voidaan katsoa olevan turvattu, jos se perustuu ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan. Toimeentuloedellytyksen täyttymistä arvioitaessa otetaan yksittäistapauksessa huomioon muun muassa ansiosidonnaisen työttömyysturvan määrä ja kuinka pitkään henkilö on oikeutettu saamaan kyseistä etuutta. Hakijan toimeentulon ei kuitenkaan voida katsoa olevan turvatun pelkästään sen perusteella, että hän mahdollisesti saisi oleskeluluvan myöntämisen jälkeen työmarkkinatukea, jonka tarkoitus on turvata työttömän työnhakijan perustoimeentuloa työttömyyden aikana.

8.1.1. Luontoisedut

Luontoisedut, kuten asunto-, puhelin-, ravinto- tai autoetu, voidaan yleensä ottaa huomioon osana palkkaa verotusarvonsa mukaisesti. Hallituksen esityksen (37/2011) mukaan luontoisetuja ei kuitenkaan oteta huomioon arvioitaessa palkan riittävyyttä EU:n sinistä korttia myönnettäessä. Verotusarvosta on esitettävä todistus tai selvitys. Soveltuvin osin voidaan ottaa huomioon verohallinnon vuosittain etukäteen vahvistamat laskentaperusteet (Verohallinnon päätös verotuksessa noudatettavista luontoisetujen laskentaperusteista).

8.2. Yrittäjätoiminnasta saatavat tulot [31]

Jos hakijan toimeentulosta huolehtiva Suomessa asuva perheenjäsen tai muu yhteiseen talouteen kuuluva henkilö on elinkeinonharjoittaja tai harjoittaa yritystoimintaa (tai on aloittamassa elinkeino- tai yritystoiminnan harjoittamisen), pyydetään toiminnan kannattavuudesta asiakirjaselvitystä, kuten tuloslaskelma, tase ja tilintarkastuskertomus, selvitykset työntekijöiden määrästä ja maksetuista palkoista, selvitykset yksityisotoista ja -panoista ja tiliotteet sekä muutakin selvitystä, kuten kirjanpitäjän yhteystiedot, kaupparekisteriote, kauppakirja ja toimitiloja koskeva vuokrasopimus.

Edellä mainittujen ja muiden mahdollisten selvitysten perusteella arvioidaan, riittävätkö yrittäjätoiminnasta saatavat tulot turvaamaan hakijan toimeentulon.[32]

8.3. Eläkkeistä saatavat tulot

Ansiosidonnaisesta ja vapaaehtoisesta eläkkeestä saatavat tulot otetaan huomioon tapauskohtaisesti arvioitaessa toimeentuloedellytyksen täyttymistä. Myös ulkomailta saatavat eläketulot voidaan ottaa huomioon, jos niistä esitetään luotettava asiakirjaselvitys.

8.4. Varallisuudesta tai muista lähteistä saatavat tulot

Ulkomailla olevan varallisuuden tulee olla käteiseen verrattavaa, sellaista, että siitä saatavat tulot ovat siirrettävissä Suomeen esimerkiksi luotettavaa pankkiyhteyttä käyttäen. Laskennassa hyväksyttävän omaisuuden tulee olla realisoitavissa tarvittaessa nopeasti, jotta ulkomaalainen ei joudu turvautumaan toimeentulotukeen tai vastaavaan muuhun toimeentuloa turvaavaan etuuteen. Tästä syystä esimerkiksi ulkomailla olevaa kiinteistöä tai muuta kiinteää omaisuutta ei lähtökohtaisesti voida ottaa huomioon. Toimeentulon lähteenä voidaan kuitenkin ottaa huomioon esimerkiksi ulkomailla olevasta kiinteistöstä tai asuinhuoneistosta

[31] Ulkomaalaislain 72 §:n 4 momentin mukaan, harkittaessa työntekijän tai elinkeinonharjoittajan oleskeluluvan myöntämistä on varmistuttava, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu ansiotyöllä, elinkeinotoiminnalla tai muulla tavalla. Jos hakijalle on haettu elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa, kuuluu hakijan toimeentulon selvittäminen työvoima- ja elinkeinokeskuksen toimivaltaan (UlkL 84 § 1 mom., 76 § 1 kohta). Tässä ohjeessa esitetty ei siis koske toimeentuloedellytyksen arviointia haettaessa elinkeinonharjoittajan oleskelulupaa – sen sijaan ohje koskee tilanteita, joissa hakijalle haetaan muuta kuin elinkeinonharjoittajan (tai työntekijän) oleskelulupaa, esimerkiksi oleskelulupaa perhesiteen perusteella hakijan ollessa elinkeinonharjoittajan perheenjäsen.

[32] Ks. KHO 14.12.2007 t. 3250 (KHO katsoi, että kun otetaan huomioon perheen harjoittama vakiintunut ravintolatoiminta ja siitä saatava elanto, ei C:n ja hänen lapsensa voitu olettaa joutuvan toimeentulotuen tai vastaavan muun toimeentuloa turvaavan etuuden tarpeeseen. Toimeentulon oli katsottava olevan turvattu.)

saatavat jatkuvat vuokratulot, jos niistä esitetään luotettavaa asiakirjaselvitystä. Varallisuudesta ja omaisuudesta sekä niiden arvosta on esitettävä luotettavaa asiakirjaselvitystä, samoin omaisuuden myynnistä ja myyntituloista.

9. Erityisesti opiskelijan toimeentulosta esitettävä selvitys

Hallituksen esityksen (28/2003 vp) perustelujen mukaan, jos hakija hakee oleskelulupaa Suomeen tullakseen opiskelemaan, häneltä edellytetään, että hänellä on stipendi tai apuraha tai varat, joilla hän kykenee elättämään itsensä lukuvuoden ajan.

Myönnettäessä ensimmäistä oleskelulupaa vuodeksi opiskelijalta edellytetään 1.3.2013 lähtien vireille laitettujen hakemusten osalta lähtökohtaisesti 6.720 € suuruista, omalle nimelle tehtyä pankkitalletusta käytettäväksi opiskeluajan toimeentuloon[33]. Suomessa avatun pankkitalletuksen lisäksi otetaan huomioon ulkomailla opiskelijan nimellä oleva tili, johon on nosto-oikeus Suomessa. Jos tilin avaaminen pankkitalletusta varten Suomessa ei ole käytännössä mahdollista, käy myös opiskelijan nimellä oleva shekki tai pankkitalletus, joka on siirrettävissä Suomeen.

Opiskelijan saamat stipendit ja apurahat otetaan huomioon arvioitaessa toimeentuloedellytyksen täyttymistä siten, että ne alentavat vaadittavan muun rahoituksen määrää. Opiskelijan ja myös hänen perheenjäsenensä toimeentulo voi olla kokonaan tai osittain turvattu Suomen valtion, hakijan kotivaltion, vastaanottavan tai lähettävän oppilaitoksen stipendillä tai apurahalla, josta esitetään selvitys.

Tarvittavaa rahamäärää määritettäessä voidaan osaksi ottaa huomioon työnantajan todistuksen osoittama mahdollisuus tehdä osa-aikatyötä lukuvuoden aikana tai työtä loma-aikana.

Opintososiaaliset etuudet, jotka opiskelija saa oppilaitokseltaan ilmaisen opetuksen (eli opetuksen, josta ei peritä lukukausimaksuja) lisäksi, otetaan huomioon arvioitaessa toimeentuloedellytyksen täyttymistä. Opintososiaaliset edut alentavat opiskelijalta vaadittavan muun rahoituksen (pankkitalletus, stipendi yms.) määrää seuraavan taulukon mukaisesti.

Opintososiaalisten etuuksien arvioiminen suhteessa vaadittavaan muuhun rahoitukseen (1.3.2012 lähtien vireille laitetut hakemukset)[34]:

1. Täysi ylläpito* ja taskurahaa 110,00 €/kk	omavastuu 0 €/kk
2. Täysi ylläpito*, ei taskurahaa	omavastuu 110,00 €/kk

[33] Ennen 1.3.2013 vireille laitettuihin hakemuksiin sovelletaan aiemmin voimassa ollutta suuntaa-antavaa toimeentulotasoa, joka opiskelijoilla oli 500 €/kk ja 6 000 €/v.

[34] Opintososiaalisten etuuksien vaikutus (taulukko) on ennen 1.3.2013 vireille laitettuihin hakemuksiin seuraava: 1) ei opintososiaalisia etuuksia, omavastuu 500 €/kk, 2) ilmainen asuminen ei aterioita, omavastuu 250 €/kk, 3) ilmainen asuminen sekä ateriat koulupäivinä, omavastuu 175 €/kk, 4) täysi ylläpito ei taskurahaa, omavastuu 100 €/kk ja 5) täysi ylläpito ja taskurahaa 100 €/kk, ei omavastuuta.

[34] Taulukossa tarkoitettu täysi ylläpito sisältää asumisen ja ateriat koko ajan sekä opiskelutarvikkeet.

3. Ilmainen asuminen koko ajan sekä ateriat koulupäivinä	omavastuu 195,00 €/kk
4. Ilmainen asunto, ei aterioita	omavastuu 280,00 €/kk
5. Ei opintososiaalisia etuuksia	omavastuu 560,00 €/kk

* Täysi ylläpito sisältää ilmaisen asumisen ja ateriat koko ajan (täysihoito) sekä opiskelutarvikkeet

Myönnettäessä jatkolupaa opiskelun perusteella edellytetään opiskelijan lähtökohtaisesti esittävän, että hänellä on toimeentuloaan varten käytössään 560 € kutakin kuukautta kohti, jonka hän opiskelee ja jolle hän on hakenut oleskelulupaa. Opiskelijan toimeentulo voi jatkolupaa myönnettäessä koostua omalle nimelle tehdyn pankkitalletuksen lisäksi esimerkiksi stipendeistä, apurahoista, opintososiaalisista etuuksista ja ansiotuloista, joista esitetään luotettava asiakirjaselvitys. Opiskelijaa voidaan pyytää esittämään saldotodistuksen lisäksi yksittäiset tilitapahtumat tietyltä ajanjaksolta tai muuta selvitystä siitä, mistä hänen tilillään olevat varat ovat lähtöisin.

Opintotuki sekä muut opiskelijoille myönnettävät sosiaalietuudet voivat muodostaa turvatun toimeentulon.

Opintotukilain 1 §:n 3 momentin (359/2007) mukaan ulkomaalaiselle, joka asuu Suomessa vakinaisesti ja jonka maassa oleskelun peruste on muu kuin opiskelu, voidaan myöntää opintotukea, jos:
1) hänelle on myönnetty ulkomaalaislaissa tarkoitettu jatkuva (A) tai pysyvä (P) oleskelulupa taikka pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelu-lupa (P-EY);
2) hän on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin kansalainen tai tähän rinnastettava taikka hänen perheenjäsenensä, jonka oleskeluoikeus on ulkomaalaislain 10 luvussa säädetyllä tavalla rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti; taikka
3) hän on Pohjoismaan kansalainen, joka on rekisteröinyt oleskelunsa ulkomaalaislain 157 §:ssä säädetyllä tavalla siten kuin pohjoismaiden välillä väestön rekisteröinnistä on sovittu.

Opiskelutarkoituksessa Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla (B) oleskeleva henkilö ei ole oikeutettu opintotukeen (opintotukilaki 65/1994).

Liite 1

TOIMEENTULOEDELLYTYKSEN SOVELTAMINEN

- Pääsääntö UlkL 39 § 1 mom.: toimeentuloedellytys, ellei ulkomaalaislaissa toisin säädetä
  (UlkL 47 § 4 mom., 48 § 4 mom., 50 § 4 mom., 50 a § 2 mom., 51 § 2 mom., 52 § 2 ja 4 mom., 52 a § 3 mom., 110 § 2 mom., 114 § 4 mom. ja 115 § 2 mom.)
- Poikkeus yksittäisessä tapauksessa: poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu
- UlkL 6 luku (kansainvälinen suojelu): ei sovelleta toimeentuloedellytystä, paitsi kansainvälistä suojelua saaneen henkilön 114 §:n mukaisten perheenjäsenten kohdalla, kun perhettä ei ole muodostettu ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa.

A: jatkuva oleskelulupa
B: tilapäinen oleskelulupa
OL: oleskelulupa
PJ: perheenjäsen
TT: toimeentulo

1. Tilapäiset oleskeluluvat B, 45 §

Työntekijän OL tai muu OL, B	45 § 1 mom. 1 kohta ja 2 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom., 72 § 4 mom.
Elinkeinonharjoittajan OL, B	45 § 1 mom. 2 kohta	TT-edellytys: 39 § 1 mom., 72 § 4 mom.
Opiskelu, B	45 § 1 mom. 3 kohta ja 46 §	TT-edellytys: 39 § 1 mom.
Erityinen syy, B	45 § 1 mom. 4 kohta	TT-edellytys: 39 § 1 mom.

2. Perheenjäsenen tilapäinen oleskelulupa, 45 § 3 mom.

PJ, B	37 § ja 45 § 3 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom.

3. Jatkuvat oleskeluluvat A, 47 §

Suom. syntyperä, ent. kansalainen	47 § 1 mom. 1 kohta	ei TT-edellytystä: 47 § 4 mom.
Työntekijän OL tai muu OL, A	47 § 1 mom. 2 kohta ja 2 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom., 72 § 4 mom.
Elinkeinonharjoittajan OL, A	47 § 1 mom. 3 kohta	TT-edellytys: 39 § 1 mom., 72 § 4 mom.

4. Perheenjäsenen jatkuva oleskelulupa, 47 § 3 mom.

Suom. syntyperä, ent. kansalainen PJ, A	47 § 1 mom. 1 kohta -> 37 § ja 47 § 3 mom.	ei TT-edellytystä: 47 § 4 mom.
Työntekijä, elinkeinonharjoittaja PJ, A	47 § 1 mom. 2 ja 3 kohdat -> 37 § ja 47 § 3 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom.

5. Perheenjäsenen jatkuva oleskelulupa, 47 § 5 mom.

PJ, ex-perheenjäsen	37 § ja 47 § 5 mom.	TT-edellytys: 39 § 1mom.

6. Entisen NL:n alueelta peräisin oleva henkilö ja perheenjäsen A, 48 §

Ent. NL:n alueelta peräisin oleva hlö	48 § 1 mom. 1, 2, ja 3 kohdat	ei TT-edellytystä: 48 § 4 mom.
ed. perheenjäsen	48 § 2 mom.	ei TT-edellytystä: 48 § 4 mom.

7. Oleskelulupa haetaan Suomessa A tai B, 49 §

Suom. syntyperä, ent. kansalainen	49 § 1 mom. 1 kohta	ei TT-edellytystä: 47 § 4 mom.
ennen Suomeen saapumista 2 vuotta yhdessä asumista Suomessa asuvan avio/avopson kanssa	49 § 1 mom. 2 kohta	TT-edellytys: 45 § 3 mom. ja 47 § 3 mom. -> 39 § 1 mom. ei TT-edellytystä: 47 § 4 mom., 48 § 5 mom.
työntekijä, elinkeinonharj., B ja A	49 § 1 mom. 3 kohta	TT-edellytys: 39 § 1 mom., 72 § 4 mom.
epääminen ilm. kohtuutonta	49 § 1 mom. 4 kohta	TT-edellytys: 39 § 1 mom.

8. Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa A tai B, 49 a §

pitkään oleskellut	49 a § 1 ja 2 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom.
perheenjäsen	49 a § 4 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom.

9. Oleskelulupa Suomen kansalaisen perheenjäsenelle tai muulle omaiselle A, 50 §

perheenjäsen ja lapsi	50 § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 50 § 4 mom.
muu omainen	50 § 2 mom.	ei TT-edellytystä: 50 § 4 mom.
vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluva perheenjäsen	50 § 3 mom. -> oleskeluluvan sijaan UlkL 10 luku	TT-edellytys: UlkL 10 luku

10. Oleskelulupa Suomessa asuvan unionin kansalaisen perheenjäsenelle A, 50 a §

Pohjoismaan kansalaisen perheenjäsen ja lapsi	Jollei UlkL 10 luku sovellu -> 50 a § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 50 a § 2 mom.
Muu unionin kansalaisen perheenjäsen ja lapsi	Jollei UlkL 10 luku sovellu -> 50 a § 1 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom.

11. Maasta poistamisen estyminen B, 51 §

tilap. terv. syy tai tosiasiallinen este	51 § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 51 § 2 mom.

12. Yksilöllinen inhimillinen syy A, 52 §

kohtuutonta: terv.tila, siteet, muu	52 § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 52 § 2 mom.
Suomeen yksin alaikäisenä tulleen ja UlkL 52 §:n mukaisen oleskeluluvan saaneen ulkomaalaisen alaikäinen sisarus, kun vanhemmat ovat kuolleet tai kadonneet.	52 § 4 mom.	ei TT-edellytystä 52 § 4 mom.
YIS:n perusteella luvan saaneen perheenjäsen	52 § 3 mom., 47 § 3 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom. (Ks. kuitenkin kohta 4. toimeentuloedellytyksestä poikkeaminen yksittäistapauksessa)

13. Ihmiskaupan uhri, 52 a §

tilapäinen (B) oleskelulupa jatkuva (A) oleskelulupa ->uhrin asema erityisen haavoittuva	52 a § 1 mom. 52 a § 2 mom.	ei TT-edellytystä: 52 a § 3 mom. ei TT-edellytystä: 52 a § 3 mom.
B-luvan saaneen perheenjäsen ->oleskelulupaa ei myönnetä	52 a § 4 mom.	
A-luvan saaneen perheenjäsen	52 a § 4 mom., 47 § 3 mom.	TT-edellytys: 39 § 1 mom.

14. Tilapäinen suojelu B, 109 § 1 mom.

VN:n päätöksen mukaan	110 § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 110 § 2 mom.
ed. perheenjäsen	114 § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 114 § 4 mom., jos perhe on muodostettu ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. muissa tapauksissa TT-edellytys: 39 § 1 mom.

15. Turvapaikka, kiintiöpakolainen, toissijainen suojelu, humanitaarinen suojelu A

Turvapaikka, kiintiöpakolainen, toissijainen suojelu, humaanitaarinen suojelu A	113 § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 39 § 1 mom. -> OL 6 luvun perusteella
ed. perheenjäsen	113 § 3 mom.	ei TT-edellytystä: 114 § 4 mom., jos perhe on muodostettu ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. muissa tapauksissa TT-edellytys: 39 § 1 mom.
muu omainen	115 § 1 mom.	ei TT-edellytystä: 115 § 2 mom.

16. Poissulkemislausekkeen soveltaminen B, 89 §

poissuljenta, non refoulement	89 §	ei TT-edellytystä: 39 § 1 mom. -> OL 6 luvun perusteella
ulkomaalaisella B -> PJ:llä ei oikeutta lupaan		
ulkomaalaisella 3 v. jälkeen A -> PJ:llä oikeus lupaan	113 § 2 mom., 113 § 3 mom.	ei TT-edellytystä: 114 § 4 mom. jos perhe on muodostettu ennen perheenkokoajan Suomeen tuloa. muissa tapauksissa TT-edellytys: 39 § 1 mom.